

**Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницьке територіальне відділення МАН України
НТУ «Ерудит»
Маківської ОТГ**

Відділення: літературознавства,
фольклористики
та мистецтвознавства
Секція: зарубіжна література

ПОЛЬСЬКИЙ ПОЕТ ЗИГМУНД КРАСІНСЬКИЙ І ДУНАЄВЕЧЧИНА

Роботу виконав:
Крупельницький Денис Олександрович,
учень 8 класу Слобідкоракнівської ЗОШ
І-ІІ ступенів

Педагогічний керівник:
Бугуцька Вікторія Теофілівна, вчитель
української мови та літератури
Слобідкоракнівської ЗОШ І-ІІ ступенів

Дунаївці – 2019

«Польський поет Зигмунд Красінський і Дунаєвеччина»

Крупельницький Денис Олександрович,

учень 8 класу Слобідкоракнівської ЗОШ I-II ступенів

Хмельницьке територіальне відділення Малої академії наук України

Науковий керівник: Бугуцька Вікторія Теофілівна,

вчитель української мови та літератури

Слобідкоракнівської ЗОШ I-II ступенів

Метою нашого дослідження є збір матеріалу, у якому йтиметься про ті періоди з життя поета Красінського, де є його зв'язок з Україною, де описано обставини особистого життя та вплив певних осіб на формування громадянської позиції і написання окремих творів, а особливо драми «Небожественна комедія».

Об'єктом наукової роботи є літературна постать польського поета Зигмунда Красінського, а **предметом** – зв'язок поета з Дунаєвеччиною.

Завдання, які ми поставили перед собою, це:

- а) зібрати цікавий матеріал про перебування Зигмунда Красінського на Дунаєвеччині;
- б) виявити основні чинники, які мали вплив на формування майбутнього поета;
- в) дослідити історію написання «Небожественної комедії» та дати їй короткий аналіз;
- г) ознайомити найбільше коло читачів з відомим письменником польської літератури;

Опрацювавши зібраний матеріал, ми зробили висновок, що на території Дунаєвеччини, на якій ми проживаємо, велику роль у її економічній та культурній розбудові відіграли польські поміщики, а саме родина Красінських, яка дала світові великого поета-романтика Зигмунда Красінського. Тому подолляни мають знати, що Дунаєвеччина славна ще однією літературною постаттю світового значення.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ ШЛЯХЕТСЬКИЙ РІД КРАСІНСЬКИХ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ ДУНАЄВЕЧЧИНИ	6
1.1. З історії роду Красінських	6
1.2. Культурно-економічний розвиток Дунаєвець за часів Красінських	7
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗИГМУНДА КРАСІНСЬКОГО	9
2.1. Життєпис поета	9
2.2. Вплив батька, Вінцента Красінського, на сина	11
2.3. Подорожі Зигмунда до бабусі Антоніни у Дунаївці	13
РОЗДІЛ 3. ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ПОЕТА СВІТОВОГО ЗНАЧЕННЯ	17
3.1. Лірика Зигмунда Красінського	17
3.2. Твори поета, які принесли йому славу	18
3.2.1. Драма «Небожественна комедія» та історія її написання	18
3.2.2. «Небожественна комедія» - найдосконаліша романтична драма	19
3.3. Духовний світ романтика	22
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	26
ДОДАТКИ	27

ВСТУП

Польський письменник Ярослав Івашкевич досить влучно зауважив, що шляхи українського і польського народів в ході історії драматично сплїтались, інколи нас єднала любов, а бували часи, коли нас роз'єднувала ненависть, але ми ніколи не були байдужі один до одного. Підтримку від нашого західного сусіда ми відчуваємо і зараз, особливо в роки російської агресії. Тому сьогодні було б на часі по-новому переглянути історію двох народів, які залишили глибокий слід в українсько-польській історії, культурі та літературі. Прийшов час шукати нові форми вияву, взаємного пізнання і взаєморозуміння, а також повернення історичних постатей, які б входили до когорти відомих дунаєвчан. Такою постаттю є маловідомий Зигмунд Красінський - один з найвідоміших творців польської літератури періоду романтизму, рід якого має безпосередній зв'язок з Дунаєвеччиною.

Проаналізувавши та опрацювавши ряд дослідницьких праць як українських так і польських дослідників, зокрема, Даниляка П. «Зигмунд Красінський на Поділлі» [1], Прокопчука В.С. «Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: збірник науково-краєзнавчих праць» [2], «Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років XX – початку XXI ст.» [3], Aftanazy R. «Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej» [4], Dr. Antoni J. (Rolle) «Gospodarstwo pana skarbnika Czerwonogradzkiego w Kamienieckiej warowni» [5], «Babka poety. Opowiadania historyczne» [6], ми зрозуміли, що постать польського поета Зигмунда Красінського малодосліджена українськими істориками, літературознавцями, а польські дослідники взагалі мало знають про перебування поета на Поділлі, а саме у Дунаївцях. Це й спонукало нас займатися дослідницькою роботою на теренах Дунаєвеччини. **Актуальність** даного дослідження продиктована малою кількістю праць, які могли б збагатити біографію поета цікавими фактами про його перебування в родинному маєтку на Поділлі.

Метою нашого дослідження є збір матеріалу, у якому йтиметься про ті періоди з життя Красінського, де є його зв'язок з Україною, де описано обставини особистого життя та особи, що вплинули на формування громадянської позиції і написання окремих творів, а особливо драми «Небожественна комедія».

Об'єктом наукової роботи є літературна постать польського поета Зигмунда Красінського, а **предметом** – зв'язок поета з Дунаєвеччиною.

Завдання, які ми поставили перед собою, це:

- а) зібрати цікавий матеріал про перебування Зигмунда Красінського на Дунаєвеччині;
- б) виявити основні чинники, які мали вплив на формування майбутнього поета;
- в) дослідити історію написання «Небожественної комедії» та дати їй короткий аналіз;
- г) ознайомити найбільше коло читачів з відомим письменником польської літератури.

Для досягнення мети ми використали такі методи: опрацювання та аналіз наукової літератури, статей, записів як українських так і польських дослідників.

РОЗДІЛ 1

ДАВНІЙ ШЛЯХЕТСЬКИЙ РІД КРАСІНСЬКИХ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ ДУНАЄВЕЧЧИНИ

1.1. З історії роду Красінських

19 лютого 2020 р. Польща відзначатиме 208-му річницю від дня народження Зигмунда Красінського, а 23 лютого 2020 р. - 161 рік з дня його смерті, великого «поета-пророка», який разом з Адамом Міцкевичем і Юліушем Словацьким – у трійці найвизначніших поетів своєї вітчизни.

Ця літературна постать не оминула і нашу Дунаєвеччину.

Зигмунд Красінський (Додаток А) є видатним представником давнього шляхетського роду герба Слєповрон (Додаток Б), що бере початок від легендарного Ваврженти, гетьмана у Конрада I, князя мазовецького (1187-1247). Серед його предків були воїни, сенатори, єпископи, воєводи, депутати сейму, старости; щоправда, траплялися, як це буває в порядних сім'ях, моталиги та гультяї. Єдина коронована особа роду – Францішка Красінська (1744-1796), дружина принца Кароля, сина короля Августа III Саса; її правнук, Віктор Емануїл, став першим королем об'єднаної Італії.

А ось Вінцент Красінський (Додаток В) був графом, а також польським, французьким та російським генералом. З 1806 року він вступив на службу до Наполеона Бонапарта. З ним пройшов більшість великих його битв, зокрема у битві під Прейсіш-Ейлау, у іспанській війні, битвах під Смоленськом та Бородіно та багатьох інших. Кілька разів був поранений. Найцікавіше те, що після поразки Наполеона, він став вірнопідданим російського царя і отримав звання генерала та посаду сенатора-воєводи Польського Королівства.

Отже, рід Красінських дійсно був досить знаний не тільки у Польщі, а й у багатьох країнах Європи, також у Росії і власне на нашому Поділлі.

1.2. Культурно-економічний розвиток Дунаєвець за часів Красінських

Дунаївці в різний час належали великій кількості тогочасних магнатів. Свого часу і Потоцькі, і Станіславські, і Конєцпольські, і Лянцкоронські та інші володіли містом. У другій половині 18 століття у Потоцьких Дунаївці купує знатний польський магнат Ян Красінський (Додаток Г), де він із сім'єю і оселився. Ян Красінський користувався прихильністю короля, тому зумів виклопотати привілей на чотири річних ярмарки, що значно оживило господарське життя й побут Дунаївців (Додаток Д). Він запросив у свої подільські володіння німців-колоністів, які б мали займатися ремеслами та сільським господарством. Власне родина і збудувала в містечку палац, який зберігся із незначними змінами і до сьогодні. По смерті Яна Красінського палац та усі інші поселення Дунаєвцького ключа відійшли його дружині Антоніні Красінській з Чацьких (Додаток Е), яка з 1790 року аж до 1833 року володіла Дунаївцями, хоча офіційно переписала усе майно на старшого сина Вінцентія. Їхній син Вінцент отримав маєток у спадок. «Местечко Дунаевцы настоящее принадлежит малолетнему Винцентию Красинскому. Положение свое имеет на пологом косогоре, простирается по оному с полверсты на речку Тернаву по левой стороне». За традицією XVIII – I половини XIX ст. «малолітнім» вважався хлопець, який не досягнув 18 років. Згадане означення щодо Вінцентія, враховуючи час створення «Опису» (1797 рік), цілком виправдане, адже йому на той час виповнилося лише 15 років. Проте, після активної військової кар'єри і призначення Вінцента Красінського ад'ютантом Олександра I Антоніна Красінська 1819 року записала цей маєток на свого семирічного онука Зигмунта Красінського (1812-1859), сина Вінцента, майбутнього польського поета, письменника та драматурга. Однак з невідомих причин у 1826 році вона переписала маєток знову на сина Вінцента.

Опрацьовані нами архівні документи доводять нам той факт, що подільським селянам, які на той час знаходились у нестерпних умовах, вдавалося знайти спільну мову з власником Дунаєвцьких земель графом Вінцентом Красінським.

Він давав можливість досить дешево користуватися лісом, пасовищем, у нього можна було прикупити шмат панської землі. Граф продовжує запрошувати до Дунаєвець текстильників-німців, щоб розгорнути у містечку суконне виробництво. З 1830 року в Дунаївці переїхали відразу 20 німецьких сімей зі своїми верстатами, реманентом. А 1832 року тут вже діяло 3 фабрики. Для їх облаштування Вінцент Красінський виділив близько 2 десятин землі на правах вічного чиншу з оплатою до 3 крб. на рік, і на цих землях досить скоро виросло Нове (Німецьке) місто, з'явилася кірха, школа.

Кілька споруд, збудованих Красінськими (або за їхнього сприяння), та якими вони опікувалися, досі є окрасою міста. Це – “скромний, однак вишуканий невеликий палац”, зображений на відомому малюнку Наполеона Орди (1873 р.) (Додаток Ж), колишній монастир капуцинів (нині церква Різдва Христового) і Будинок молитви (колишня кірха). На жаль, не пережив епоху боротьби з “опіумом для народу” костьол св. Михайла (Додаток З), яким тривалий час особисто опікувалась пані Антоніна; ця споруда, дуже подібна за розмірами та архітектурою до кафедрального костьолу в Кам'янці-Подільському, там зберігались унікальні твори мистецтва (Додаток И та Додаток К). Щодо палацу, ззовні він практично не змінився з другої половини 19 століття, однак навколо з'явилися пізніші прибудови. Сама будівля має чотириспадовий дах, з фасаду розміщується ганок з двома колонами. Довкола раніше був парк, однак він практично не зберігся. Сьогодні в палаці розміщується місцевий будинок культури.

У 1850 році Вінцент Красінський продає маєток Віктору Скибневському, а собі купує палац у Золотому Потоці. Після нього власником палацу став його син Броніслав Олександр Скибневський.

Опрювавши зібраний матеріал, ми зробили до висновок, що рід Красінських залишив глибокий слід в історії Дунаєвеччини. Завдяки Антоніні Красінській (її енергійності і господарності), та її сину Вінценту, містечко Дунаївці наприкінці XIX століття стало промисловим центром регіону, отримало неофіційну назву “подільський Манчестер”.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗИГМУНДА КРАСІНСЬКОГО

2.1. Життєпис поета

Народився Наполеон Станіслав Адам Фелікс Зигмунд Красінський (Додаток Л) 19 лютого 1812 р. в Парижі, а ще точніше – в будинку № 10 на бульварі Монмартр. Він був єдиним сином Вінцента Красінського і Марії Радзивілл. Мати майбутнього поета була пасербицею Станіслава Малаховського, «одного з найцотливіших поляків», маршалка сейму Чотирилітнього, дядька матері генерала.

До речі, окремі краєзнавці ще й наводять дату хрещення поета – 19 грудня 1812 р. На додачу, доводять, що його хрещеним батьком був сам Наполеон Бонапарт. По-перше, мовляв, імператор особисто обіцяв це, про що свідчить письмова згадка, зроблена батьком Зигмунда після народження сина: «Сьогодні Імператор повідомив мені, що до хреста пана Наполеона Зигмунда тримати буде». По-друге, про це говорить, на їх думку, одне з імен поета – Наполеон. Однак інші першоджерела цю версію не підтверджують. Очевидно, щось не склалося. Окрім цього, взимку 1812 р. Наполеону було не до хрестин...

Батько поета – генерал французький, потім російський, сенатор-воєвода Королівства Польського, російський сенатор, ад'ютант Миколи І. До речі, навчався лише в приватному пансіоні у Львові, однак домігся високого становища, завдячуючи, не в останню чергу, своїм природним здібностям і пристрастю до читання. Мати – Марія Урсула Радзивілл – померла досить рано, коли Зигмунду ледь виповнилось 10 років. Намагаючись відволікти сина від гнітючих думок, генерал після всіх жалобних заходів по смерті дружини приїхав разом з ним до своєї матері у м. Дунаївці.

Більшу частину свого дитинства маленький «Зізі» провів у Варшаві, у родинному палаці (Додаток М), дивував усіх своєю пам'яттю та ерудицією і вважався другим вундеркіндом після Ф. Шопена. Якось у салоні княгині Чарториської малий Красінський перерахував всі європейські столиці та продекламував Вольтера: «*Tu dors Brutus et Rome est dans les fers!*» («Ти спиш, Брутусе, а Рим у неволі!»). Перше оповідання він написав у шість років французькою мовою. Успадкував від батька запальний темперамент, а від матері – слабкий організм і симптоми чахотки, мав «майже хворобливу емоційність».

Навчався хлопчик вдома. Учителями були Юзеф Коженьовський (Додаток Н), відомий польський письменник, а потім – Петро Хлебовський, викладач Варшавського ліцею. Домашня програма передбачала вивчення історії, літератури, географії, політичної економії, латини, грецької, французької, німецької та арабської мов, арифметики, алгебри і геометрії. У своїх дванадцять років «пан Зигмунд» за розвитком не поступався студентам університету.

У вересні 1826 р. після відповідного іспиту його одразу прийняли в останній клас ліцею. За рік успішно закінчив той навчальний заклад, отримавши «посередньо» лише з математики. Після канікул п'ятнадцятилітній юнак починає навчання на відділі права Варшавського університету. Тоді ж, як наслідок спілкування зі старшими хлопцями, розпочалася й «цигаркова ера», «домашню дитину» було не впізнати...

Закінчити навчання Зигмунду не судилося. У 1829 році він залишив університет через остракізм з боку студентства. Причиною була неявка Красінського, всупереч домовленості з товаришами, на похорон голови суду сейму Петра Белінського, палкого польського патріота.

Покинувши університет, він їде за кордон, переважно живе в Німеччині, Франції, Італії, лікуючись на тамтешніх курортах. Окрім того, поринає у самоосвіту, поглиблено вивчає іноземні мови, особливо англійську, знайомиться з європейською літературою. Тоді ж налагоджуються добрі стосунки з

А. Міцкевичем (Додаток П), Ю. Словацьким (Додаток Р), А. Цешковським (творець «філософії чину») (Додаток С), що сприяє його розвитку як особистості. Однак найбільшою подією, стає знайомство в Неаполі, в грудні 1838 року, з Дельфіною Потоцькою (з Комарів) (Додаток Т). Власне вперше він побачив її під час подорожі на Поділля у 1825 році. Про неї є згадка в його листі до батька, написаного у той час. Спочатку Красінський поставився до неї доволі неоднозначно, але незабаром вона стала його музою, «любою Беатріче». Неочікуване почуття принесло поету довгі роки творчого піднесення («все відчував і весь співав»), і «розігнало чорний пекельний, проклятий смуток, який загрожував... остаточним отупінням і втратою всілякої сили».

В останні свої роки поет страждав від хвороб і часто шукав найбільш сприятливе для себе місце, певний час перебував навіть у Алжирі. Запалення очей, виразка, хронічні невралгія та головний біль, загальна неміч і сухоти – все це мучило сердешного. Помер Зигмунд Красінський у Парижі 23 лютого 1859 р., всього на кілька місяців переживши батька. Похований в Опіногурі, в родинному склепі Красінських.

2.2. Вплив батька, Вінцента Красинського, на сина

Взагалі вплив батька на Зигмунда був величезний. Сину ніколи не вдалося вийти з-під опіки «домашнього тирана, безмежно люблячого свою єдину дитину»; генерал постійно втручався в усі справи й особисте життя сина.

Майже постійно поет перебував у стані перманентного конфлікту з рідним батьком, був змушений боротися з комплексом приниженої гідності у поєднанні з відчуттям трагізму і безнадії. Зигмунд, маючи чудові інтелектуальні здібності, але слабе здоров'я, не міг забезпечити собі незалежне існування. Окрім матеріального і морально-політичного аспектів, цей конфлікт мав ще політичний акцент. Річ у тім, що колишній наполеонівський генерал, кавалер ордена Почесного Легіону та

учасник кампанії 1812 року після зречення Наполеона перейшов на російську службу. Імператор Микола I у поляку В. Красінському знайшов «ідеал вірності». Ставлення свідомих поляків до генерала вкрай погіршилося, коли той не підтримав Листопадове повстання. Виникає враження, що якби це сталося на початку його кар'єри, то він був би в перших рядах (йому подобалось «бути першим»), а тепер просто не хотів втратити становище й багатство через участь у ризикованій справі. У грудні 1831 р. повстанці ледь не повісили генерала, навіть «зашморг уже накинули на шию».

Генерал Красінський співав дифірамби російському імператорові («тільки об'єднання навколо Вашої Величності врятує світ»), вірно служив, отримував високі посади, нагороди і довіру. А ось Зигмунд не розділяв поглядів батька, його захоплення російським царем, тому стає ворогом Росії. У своїх віршах відверто висловлював своє ставлення до руйнівників польської держави. Вірш з показовою назвою – «Москалям», сповнений гніву, і має конкретного адресата, якому кидає у вічі:

Мав би силу, одним рухом

Всіх жбурнув би до безодні...

Перервати навчання у Варшавському університеті Зигмунду довелося теж через батька. Відмовитись від участі в похороні голови Суду сейму Петра Белінського, палкого польського патріота, куди вийшла майже вся Варшава, його заставив батько. Обурені цим студенти заявили, що він не гідний їхнього товариства. Щирий поляк Леон Лубенський зірвав з недавнього приятеля лацкани та нашивки, не обійшлося без ляпасів по обличчю. А коли недавні товариші взялися за каміння, Зигмунд мусив тікати геть... Через кілька днів знову виникла суперечка з Лубенським, що ледь не закінчилось двобоєм. Скандал набрав розголосу. Університетська рада, врахувавши, що «пан Зигмунд» є «легковажний» і «неспокійний», виключила його з університету «на один рік». І хоча Лубенського виключили також, повертатися до навчального закладу після такої ганьби шляхтич Красінський не міг...

Також батько змусив свого сина одружитися з Елізою (Ельжбетою) Браницькою гербу Корчак (Додаток У), уродженкою Томашполя, від якої в нього згодом народилося четверо дітей.

2.3. Подорожі Зигмунда до бабусі Антоніни у Дунаївці

З опрацьованих нами джерел, нам вдалося дослідити, що Зигмунд тричі приїздив у Дунаївці до своєї бабусі.

Вперше Зигмунд приїздить на Подільську землю у 10-річному віці. Після смерті матері батько намагається відволікти сина від гнітючих думок поїздкою до бабусі Антоніни. Здійснивши усі жалобні заходи по смерті дружини приїздить з сином до своєї матері у містечко Дунаївці. 18 травня він написав у листі до Кастана Козьмяна: «...7 травня ми тут зупинились, де нас дуже добре зустріли».

Йосип Ролле так описує цю подію в оповіданні «Бабка поета»: «Дунаєвецький двір набирав ознак урочистості щоразу, коли з'являвся жаданий гість з батьком... Господиня забувала про звичну ощадність, намагалася зробити перебування онука приємним, влаштовувала екскурсії у відомі з кращого боку Мушкутинці...»

Не міг Зигмунд не побувати і в самому Кам'янці. Ось як Зигмунд розповідає про поїздку до Старої фортеці в одному із своїх пізніших листів: «Рояться в пам'яті згадки про те місто, розділене узгір'ями, без дерев, без садів і той цвинтар біля окопів давньої Речі Посполитої, який колись бачив, поїхавши туди ще дитиною».

Майбутній поет відвідав також Окопи Св. Трійці... Десятилітній хлопчак серйозно і розчулено розглядав пощерблені мури, котрі востаннє обороняли за Пулаських в ім'я ідеї, яку відстоювали прадід молодого мандрівника і брат того прадіда. Мусила глибоко відбитися в пам'яті і місцевість на скалистому узбережжі Дністра, і та стежка, що вужем збігала до ложа старого Тіріса, коли через кільканадцять років розвернув тут події однієї із своїх чудових поем.

Хлопчик уперше під дахом бабки познайомився з історією дому Красінських... Вона впливала на молодого і вразливого онука, як стара хроніка, маючи над хронікою ту перевагу, що оживляла свої оповідання, обігрівала їх любов'ю, підлаштовуючись під дитячі поняття.

Восени 1825 р. тринадцятилітній Зигмунд у супроводі гувернера Хлебовського вдруге здійснив подорож на Поділля. Дорога в Дунаївці пролягала через Володимир, Порицьк, Кременець, Ярмолинці. У дорозі хлопець робив записи у *Щоденнику подорожі*, багатому досить глибокими, як для його віку, міркуваннями. Цей Щоденник свідчить про швидкий інтелектуальний розвиток хлопця...

Деякі подробиці наступного приїзду З. Красінського на Подільську землю знаходимо у цитованому вище оповіданні Й. Ролле: «Улітку 1828 року шістнадцятилітній кавалер, уже студент університету, приїхав разом з нерозлучним Гашинським у Дунаївці. Вважав за обов'язок знайти даму серця. І знайшов її в особі чорнявої пані Гелени, симпатичної двадцятилітньої дочки єдиної дворової жінки скромного почту старостини, що виконувала обов'язки кухарки. Отже, молодий студент у неї й закохався. Догоджав, говорив компліменти, але дівчина йому рішуче відрізала, вела себе поважно і з гідністю».

Була ще одна людина, яку поет дуже любив, це – його бабка Антоніна. Для Зигмунда вона була «коханою Бабунею»; він намагався «робити все можливе, аби їй прислужитися, не викликати на себе гніву», «цілими годинами читав їй «Історію великої армії» Сегюра, яка їй дуже подобалась. Востаннє Зигмунд бачився зі своєю бабкою у Варшаві незадовго до її смерті (померла 27 липня 1834 р.). Перед тим він повернувся з Петербурга, де генерал хотів влаштувати сина на службу при царському дворі. «Прощання було дуже зворушливим...» Пані Антоніна дуже любила онука, «від тієї любові молоділа, ставала більш енергійною, приїхати з Дунаївців до Варшави після звістки про хворобу хлопчика було для неї дрібницею, усім близьким і далеким розповідала про його чесноти».

По смерті бабусі Зигмунд востаннє приїздить на Поділля у 1844 р., куди прибув разом з батьком. Вікарій дунаєвецького костьолу Еразм Вежейський «мав

честь» тоді познайомитися з ним і на прохання Й. Ролле написав і передав йому свої спогади про той приїзд поета: «...Одного вечора мені повідомили про приїзд гостей і, що поміщик хоче мене бачити. Генерал, стомлений дорогою, прийняв мене сам. Просив мене зранку відправити жалобну службу по його матері...

Після служби запросив мене до себе. У невеликій залі зустрів незнайомого, худого, із сумним обличчям чоловіка, який неспокійно розглядав натовп у дворі і ніби розмірковував над тим, коли ж те все нарешті скінчиться. Я підійшов ближче, представився. Він сказав, що є сином господаря дому і замовчав. Кілька хвилин сиділи один навпроти одного, не знаючи як розпочати розмову.

– Як та аудієнція втомлює мого батька, – сказав нарешті.

– Але її не уникнути через високе становище, яке займає пан граф, – відповів я в свою чергу.

То був початок, хоча паузи були досить довгими. Пішло швидше, коли торкнулися спогадів про старостину, коли почав розповідати про її доброту та адміністративні здібності. Слухав уважно, але участі в розмові не брав. Потім перейшли до літератури, до нових творів, які непогано знав і які в незначній кількості були відомі мешканцям нашого закутка. Від Гославського, Гошчинського, Міцкевича, Пола наче мимоволі перейшли до “Небожественної комедії”, яку власне недавно прочитав з великою увагою і, скажу щиро, був захоплений вишуканістю форми та мови. Це також слухав з байдужістю і скляним поглядом, направленим в одну точку, ніби мова йшла не про його твір.

По правді, мені така поведінка сподобалася. Почав припускати, що насправді “Небожественну комедію” написав Гошчинський, а не Красінський. Ще більше став схилитися до цієї думки через те, що він приділяв цьому якусь незначну увагу, показував певну неповагу до твору і перевів розмову на іншу тему... Зокрема, я помітив, що пан Зигмунд у розмові дуже обережний, несміливий, недовірливий, делікатні питання оминав, а буденні його не цікавили.

...Перед від'їздом пан Зигмунд відвідав костьол, уважно розглядав надгробки і медальйони, потім зайшов на хвилину до мене. Після короткої розмови сердечно

обняв і, нахилившись, схвильованим голосом тихо запитав: "Чи добродій ксьондз читав інші твори автора "Небожественної комедії?" Відповів, що жодного. Настав час прощання. Через кілька місяців по тому отримав з якоюсь okazією дві невеличкі книжечки його творів, котрі зберігаю, як дуже дорогі моєму серцю".

Отже, можна впевнено стверджувати, що на формування майбутнього великого польського поета Зигмунда Красінського перебування на Дунаєвеччині у «любої бабуні» мало великий вплив. Особисте знайомство з історичними місцями Поділля (Кам'янець-Подільський, Окопи Святої Трійці), споглядання за життям простого селянства, вболівання за їх долею, робить хлопця вразливим, пізніше викликає інтерес до політики, а особливо до рухів за свободу.

РОЗДІЛ 3

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ПОЕТА СВІТОВОГО ЗНАЧЕННЯ

3.1. Лірика Зигмунда Красінського

Творчість Красінського, визнана світом перлиною європейської літератури. Одні дослідники його поезії, особливо інтимно-філософської лірики, вважали її надзвичайно барвистою, пластичною, оригінальною і проникливою. Натомість інші сприймали її досить простою на тлі багатой тогочасної польської поезії. На жаль, поет залишив нам досить мало віршів цього жанру. Можливо тому думка російських літературознавців є іншою. Хоча є інші припущення. Виявилось, що, наприклад, у третьому томі російської “Літературної енциклопедії” 1932 року про нього немає практично жодного доброго слова. Ось кілька характерних цитат. Поет “не знає природи... його люди – носії умозірних принципів”. “Красінський – однобічний”. Твори поета – “непереконлива проповідь християнських ідеалів”. Його герой – “безжальний і розумний демагог”. “Убогість аргументації...”. “Звідси анемічність, сухість його віршів, мертвотність форми...” Чому так говорять російські критики про Красінського, відповідь знаходимо в поемі “Досвіт”:

*Нас вигнав ворог з рідної оселі,
Примусивши чуже орати поле.
А звідти чулося гарчання хижаків,
Які наш дім нахабно повалили...*

А світове визнання Красінському принесла філософсько-політична поезія, яка викликала на той час великий інтерес та полеміку в інтелектуальному житті польського суспільства.

3.2. Твори поета, які принесли йому славу

Найвідоміші твори Зигмунда Красінського – «Небожественна комедія», «Іридйон», «Досвіт», «Фантазія життя», «Останній», цикл «Псалми прийдешнього», «Готичні повісті», повість «Агай-хан», «Молитви», «Спокуса», «Поет»; поет є автором зворушливих ліричних віршів – «Час і вічність», «До Пані Д. П.», «Прощання з Італією», «Нове життя» та багатьох інших, які увійшли до скарбниці світової літератури.

3.2.1. Драма «Небожественна комедія» та історія її написання

Особливою та цікавою для дунаєвчан є історіософська драма «Небожественна комедія» (Додаток Ф), на якій ми хочемо зупинитись для більш детального ознайомлення з її історією написання, а також коротким аналізом твору.

Через кілька років після Листопадового повстання 1830 р. (національно-визвольне повстання поляків і литовців проти Російської імперії), що скінчилося цілковитою поразкою для поляків, 22-річний Красінський пише свою найвидатнішу драму – «Небожественну комедію» (1833), вперше надруковану анонімно (1835 р., Париж), щоб не накликати на себе біди за негативну характеристику аристократів та за сумні прогнози для них на майбутнє. Слід звернути увагу на те, що ще зовсім молодий поет (без «великого» життєвого досвіду!) не побоявся постати перед тогочасним суспільством в іпостасі пророка. Також є цікавим факт, що не одразу «Небожественна комедія» була задумана як соціальна драма. Це мав бути твір про поета-романтика, якому не вистачає теплоти почуттів, бракує серця. Але молодий Красінський рішуче змінює свій задум на глибоке, в містично-релігійному дусі, осмислення усіх невдач польської національно-визвольної боротьби, показує своє бачення її сенсу і завдань. Тому дехто з дослідників у драмі знаходить автобіографічні нотки.

Прочитавши драму польською та російською мовами (на жаль, нам не вдалося знайти твір українською мовою), нам вдалося віднайти зв'язок драми з подільською землею. В останній частині «Небожественної комедії» події розгортаються саме в Окопах Святої Трійці, тобто у замку, що розташований у с. Окопи на узбережжі Дністра Борщівського району Тернопільської області неподалік Кам'янця-Подільського)(Додаток X). Ось таким описом розпочинається четверта частина драми: «Від башень Св.. Трійці до вершин окружних скель праворуч, зліва, спереду і ззаду лягла білосніжна імла, бліда, непохитна, мовчазна, - примара океану...»

Сама назва поселення є досить символічною, але підкреслює мету Генріка, головного героя драми. Українські дослідники схиляються до думки, що Красінський обрав це місце зовсім не випадково, це наслідок захоплення малолітнього Зигмунда від побаченого тут у 1825 році. З джерел польських дослідників, а саме з праці Ядвіги Комос «Рефлексія Росії в біографії Зигмунда Красінського» (Jadwiga Komos «Odbicie Rosji w biografii Zygmunta Krasińskiego»), нам відомо, що «Восени 1825 року тринадцятирічний Зигмунд вирушає на Поділля разом з гувернером Хлебовським. Тут він спостерігає за долею українського селянина і переживає за пригніченого панами простого мужика. Саме тут пробуджується його інтерес до політики, особливо до рухів за свободу». До того ж з Окопами Святої Трійці пов'язаний епізод Барської конфедерації (Окопи були останнім плацдармом повстанців на Поділлі). Отже, є підстави вважати, що в образі Генріка, вождя «в останній нашій державі», увічнено кам'янецького єпископа Адама Красінського, очільника Барської конфедерації, одного з предків автора.

3.2.2. «Небожественна комедія» - найдосконаліша романтична драма

«Небожественна комедія» написана прозою, у «відкритій» драматичній формі. Послуговуючись фрагментарною композицією, автору вдалося зекономити

словесно-образні засоби, він майже цілковито відмовився від побутових деталей, локальної конкретизації, від характерологічної індивідуалізації персонажів.

«Небожественна комедія» - це монументальна праця з багатою тематикою. Virізнити можна декілька домінуючих тем: родинна трагедія, роль романтичної поезії, ставлення до революції як історичної необхідності. Типова романтична драма, дуже видовищна та важка для постановки на сцені.

«Небожественна комедія» є драмою, яка написана майстерно і з розмахом: велика кількість планів, історичні і символічні постаті, сцени зборів, просякнуті реалізмом, пафосом і гротеском, а також багатозначною ідейністю, яка викликала зацікавленість сучасників. Велику уваги їй приділив Адам Міцкевич у «Курсі літератур слов'янських». Хоч і не погоджувався з багатьма поглядами Красінського, визнав її однією з найдосконаліших романтичних драм.

У перших двох частинах драми основним конфліктом являється зіткнення поетичної особистості з прозою повсякденності. Ці частини дуже легко даються читачеві. У третій та четвертій частинах відображено трагедію суспільства, у якому грубі матеріальні прагнення переплітаються з феодално-рицарською традицією. Красінський словесно описує битву між аристократією та демократією, яка повинна відбутися найближчим часом. Він симпатизує аристократам, але надає слово і винуватцям старого світу, говорить про ницість та про приреченість нащадків феодалної знаті. Майбутнє соціальне потрясіння він змальовує упереджено, але не як зговір, не як сліпий бунт, а як переворот, який докорінно змінить суспільство, який має на це моральне право, бо це «з волі Провидіння», згідно «божественного плану». План земної реальності переплітається із священним планом, порядок Провидіння втручається в порядок реальності, історизм поєднується з мораллю. Революцію Красінський зображує як боротьбу протестуючих, бідних, безправних проти багатих володарів світу. У драмі представлено зіткнення двох таборів - аристократичного, що дотримується християнськими традиціями та цінностями, і демократичного та атеїстичного. Обидва табори поет представив нездатними

творчо формувати реальність. Аристократія втратила свої старі ідеали. Демократи - це темний руйнівний натовп на чолі з фанатиками та професійними революціонерами.

Кульмінаційним моментом драми є велика полеміка двох ідеологічних супротивників: графа - захисника старого порядку і Панкратія - лідера революціонерів, який вважає, що можна буде побудувати рай на руїнах зруйнованого світу. Демократія отримує у Красінського перемогу над захисниками старого світу. Але завершити драму її тріумфом автор не міг і не хотів. Красінський вважав, що кожна з конфліктуючих сторін відображала лише частину правди. Повна правда, як стверджував поет, належить леше Богу, яку він об'явить у кінцевій фазі розвитку. Тому у кінці драми з'являється Христос, який не примирює ворогуючі сторони, а знищує їх обох з лиця землі.

Зрештою, обидві сторони конфлікту зазнають поразки. Панкратій, змучений сумнівами і вражений візією Христа-Месника, вмирає з криком "Galilae vicisti" (Галілеяне, ти переміг). Красінський вважав, що в історичній реальності жодна сторона не має абсолютної рації. Людина, яка задіяна в історії, - це завжди трагічна постать, приречена на недосконалість та неправильний вибір.

Головний герой драми – граф Генрік – поет і аристократ, людина, яка приречена на трагічну смерть, бо він виступає носієм ліричного та рицарського ідеалу в матеріально-незмінному світі.

Історія головного героя поділяється на етап приватного життя (частини I та II) та на етап публічної служби (частина III та IV), які пов'язані між собою помилковою, неправильною мотивацією, відсутністю об'єктивної причини його поведінки. У першому етапі головний герой – це чоловік і поет, який нехтує сімейним життям, нехтує своїм маленьким сином та дружиною, яка зрештою збожеволіє і помре. Це втілення гордості, егоїзму, найгіршої версії романтичного індивідуалізму. Покараний сімейною трагедією, він стає голосом Ангела-хранителя, спрямований на правильний шлях: євангельську любов і служіння іншим. На цьому шляху він також робить трагічну помилку: очолює захисників Окопів св.Трійці, не

позбавляючись гордості та похоті до слави.

Отже, ми, подоляни, маємо пам'ятати, що найвідоміший твір Зигмунда Красінського «Небожественна комедія» був написаний після побаченого в Окопах Святої Трійці, куди він приїздив під час візиту до бабуні Антоніни. Велику роль у написанні відіграли розповіді батька про події, пов'язані з Барською конфедерацією.

3.3. Духовний світ романтика

Твори Красінського потрібно читати в оригіналі, так само, як Шевченка або Пушкіна. Тому автор, опрацьованої нами праці, пропонує уривки з поезій класика у своєму перекладі, і робить це лише з тією метою, щоб глибше розкрити духовний світ поета і заохотити нас до ближчого знайомства з його творчістю. На думку Петра Даниляка, вірш «До Каєтана Козьмяна» якнайкраще віддзеркалює думки поета:

*Мій учителю, чому щасливіший ти
од мене? Не сумний і не похмурий?
Бо з дитинства мав вітчизну,
А я тільки рештки мурів...
Чому, майстре, досі тліє
Жар твій в грудях незгасимий?
Бо ще юним мав надію,
А я тільки відчай-рани.
З долу часто злітав вгору,
Відчував ти воскресіння.
Я ж постійно жив у смутку,
Мені Богом надісланим.
Я вже в'яну... і не мужній,*

Хоч живий, але нікчемний.

І не стану я безсмертним.

Щасливіший ти од мене! [1]

Додаймо, що у Зигмунда почалася важка хвороба очей, йому загрожувала сліпота. Він ще більше заглибився в роздуми, став, як він сам говорив, мислителем. Той важкий стан поета відчувається в рядках:

У келиху моєї долі

Ще багато крапель горя;

Мушу терпіти, пити поволі,

Все випити... до дна.

В останні роки поет глибоко, в містично-релігійному дусі, переосмислював свої невдачі та невдачі польської національно-визвольної боротьби. Він показав своє бачення її сенсу і задач.

Визначним поетичним твором Зигмунда Красінського є «Псалми майбутнього» (1843, 1845-46), складені під сильним впливом антиреволюційного, миролюбиво-божественного світогляду автора. Саме за ідейну хибність перші три «Псалми» були їдко розкритиковані Ю.Словацьким у його знаменитій "Відповіді авторові «Трьох псалмів». Тим не менш поетична майстерність твору Красінського досі вважається високою, як і ряд його ідейних мотивів, зокрема, жертвний образ Польщі. Цей образ він пронесе у своєму серці до кінця життя, постійно шукаючи шлях перемоги солідаризму та братерської любові.

Для сучасного українця Зигмунд Красінський є яскравим прикладом втілення патріотизму у реальне життя. Це зразок ідеології миру та любові.

ВИСНОВКИ

Рід Красінських дійсно був досить знаний не тільки у Польщі, а й у багатьох країнах Європи, також у Росії і власне на нашому Поділлі.

Опрювавши зібраний матеріал, ми зробили висновок, що рід Красінських залишив глибокий слід в історії Дунаєвеччини. Завдяки Антоніні Красінській (її енергійності і господарності), та її сину Вінценту, містечко Дунаївці наприкінці XIX століття стало промисловим центром регіону, отримало неофіційну назву “подільський Манчестер”.

А щодо об’єкту нашого дослідження, поета Зигмунда Красінського, можна впевнено стверджувати, що перебування на Дунаєвеччині у «любої бабуні» мало великий вплив на формування його особистості як великого поета світового значення. Бо особисте знайомство з історичними місцями Поділля (Кам’янець-Подільський, Окопи Святої Трійці), споглядання за життям простого селянства, вболівання за їх долею, робить хлопця вразливим до чужого болю, яке пізніше пробудить інтерес до політики та до рухів за свободу. Почуте, побачене на власні очі та пережите молодим поляком оживе в «Небожественій комедії», яка принесе йому пізніше визнання і поставить у один ряд з уже відомими вітчизняними поетами – Адамом Міцкевичем та Юлієм Словацьким. Незважаючи на тиск батька, його постійне втручання в життя сина, його прагнення зробити з нього «придворного» царської Росії, Зигмунду вдається залишитись патріотом своєї „Ojczyzny” (Батьківщини). А з романтичних листів Красінського до своєї коханої Дельфіни Потоцької видно, що поет був закоханий в нашу Подільську землю. Свідчать нам про це такі рядки: «...znów się puściłem w drogę ku Jarmolińcom. Rozchmurzyło się, słońce bliskie zachodu wyglądało zza osłon swoich i spokojnym złotym spojrzeniem złociło jary. Zacząłem jechać przez długi dębowy las, podolski las, jakiego nie znajdziesz ani na Litwie, ani w Koronie. Pięknie było (...). To Szwajcaria polska to Podole. Oglądam jary, skały, stawy, jeziora widziane niegdyś. Okolice Renu nie są piękniejsze, ale raczej Szwajcarię przypominają te okolice, bo dzikie...”. («...знову

вирушив у дорогу до Ярмоленець. Хмари розійшлися, сонце, близьке до заходу, виглядало з-за обрію і спокійним золотим спогляданням золотило яри. Продовжував їхати довгим дубовим лісом, подільським лісом, якого не знайдеш ні на Литві, ані в Короні (Польщі). Було прекрасно(...). Поділля – це Швейцарія польська. Оглядаю яри, скали, ставки, озера, які бачив уже неодноразово. Околиці Рену не кращі, але ці околиці швидше нагадують Швейцарію, бо дикі...»). Можливо, саме райська природа Поділля сформувала Зигмунда Красінського як поета-лірика.

Також нам слід пам'ятати, що найвідоміший твір Зигмунда Красінського «Небожественна комедія» був написаний після побаченого в Окопах Святої Трійці, куди він приїздив під час візиту до бабуні Антоніни. Велику роль відіграли і розповіді батька, розказані на руїнах в Окопах, про події, пов'язані з Барською конфедерацією та з членами їхнього роду.

Для сучасного українця Зигмунд Красінський є яскравим прикладом втілення патріотизму у реальне життя. Це зразок ідеології миру та любові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниляк П. Зигмунд Красінський на Поділлі [Текст] : до 200-річчя видатного польського поета / П. Даниляк // День. - 2012. - 24-25 лют. - С. 11.
2. Дунаєвщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: збірник науково-краєзнавчих праць // [редкол.: Прокопчук В.С. (голова) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Абетка – Світ, 2013. – Вип. 5.
3. Прокопчук В.С. Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст.: [монографія] / В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – С. 90.
4. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej / Roman Aftanazy. – Wrocław, 1996. – Т.9. – S. 245.
5. Antoni J. Gospodarstwo pana skarbnika Czerwonogradzkiego w Kamienieckiej warowni / Dr. Antoni J. / Opowiadania historyczne. – Warszawa, 1884. – Serya czwarta. – S. 123-150.
6. Dr. Antoni J. (Rolle). Babka poety. Opowiadania historyczne / Dr. Antoni J. (Rolle). — Lwów, 1891.
7. Брагінський І.С. Історія всесвітньої літератури: в 9 томах/ Під редакцією І.С.Брагінського – М., 1983-1984 – Т.4 – 534 с.
8. Krasinski Z. Nie-Boska komedia. Opracował i wstępem poprowadził Stefan Trengutt/ Krasinski Z. – Warszawa, 1974 – 212 s.

ДОДАТОК А

Наполеон Станіслав Адам Фелікс Зигмунд Красінський
(Napoleon Stanisław Adam Feliks Zygmunt Krasinski)



ДОДАТОК Б

Герб роду Красінських Слєповрон (Slerowron)



ДОДАТОК В



ДОДАТОК Г

ДОДАТОК Д

Загальний вид м. Дунаївці, 1910 р.



ДОДАТОК Е

Антоніна Красінська
(Antonina Anna z Czackich Krasieńska)



ДОДАТОК Ж

Орди, 19 ст.



ДОДАТОК 3

Костьол св. Михайла



ДОДАТОК И

Епітафія з парафіяльного костелу братам Адаму та Міхалу Красінським



ДОДАТОК К

ДОДАТОК Л

Наполеон Станіслав Адам Фелікс Зигмунд Красінський
(Napoleon Stanisław Adam Feliks Zygmunt Krasinski)



ДОДАТКИ М



ДОДАТОК Н

Юзеф Коженьовський,
вчитель польської мови та літератури Зигмунда Красінського



ДОДАТОК П

Адам Міцкевич
(Adam Mickewicz)



й

ДОДАТОК Р

ський
owski)

ДОДАТОК С



гоцька

ска)

ДОДАТОК Т



ДОДАТОК У

) Браницька з дітьми

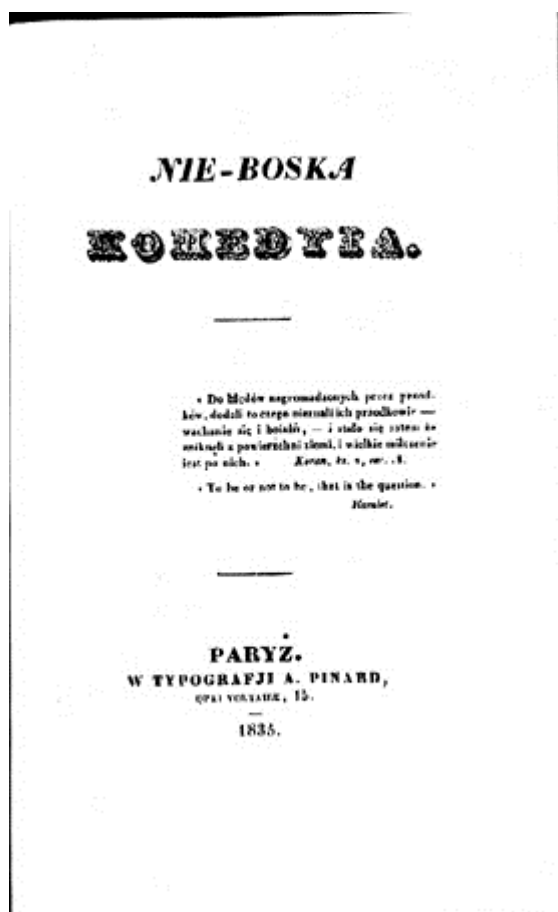
та Branicka)



ДОДАТОК Ф

Титульна сторінка першого видання «Небожественної комедії»

(Karta tytułowana pierwszego wydania)



ДОДАТОК Х

Окопи Святої Трійці над Дністром
(Okopy Świętej Trójcy - nad Dniestrem na Podolu)

